

Kushchenko Elena Ivanovna

candidate of economic sciences, Ph.D., associate Professor of statistics,
accounting and auditing V.N. Karazin Kharkiv National University
Kharkov, Ukraine

STATISTICAL ESTIMATION OF THE EXTERNAL MARKET OF UKRAINE

Кущенко Олена Іванівна

кандидат економічних наук, Ph.D., доцент кафедри статистики, обліку та
аудиту Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна

СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА ЗОВНІШНЬОГО РИНКУ УКРАЇНИ

У статті розкрито основоположні принципи та тенденції розвитку зовнішньоторговельних товарних потоків України в ув'язці з аналізом її макроекономічної ситуації і кон'юнктури світових ринків. Детально розглянуто ефективність роботи зовнішньої торгівлі, яка визначається за результатами зовнішньоторговельного балансу. Пропонується підвищення рівня забезпечення повного та достовірного обліку даних про експорт та імпорт України. Проаналізована необхідність територіальних зв'язків завдяки самим різним потребам у державі. Дана статистична оцінка конкурентоспроможності країни на різних рівнях. Методологія аналізу представлених у статті показників є фундаментом інформаційного забезпечення органів виконавчої та законодавчої влади даними статистики зовнішньої торгівлі для прийняття ними рішень у галузі державного регулювання ринку України. Запропоновано рекомендації про подальший розвиток зовнішньоекономічної діяльності, розробки політики України і міжнародних організацій, а також дана статистична оцінка процесів, що відбуваються.

Вступ

На початку третього тисячоліття в умовах прискореної глобалізації ключового значення набула зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД), як один з важливих макроекономічних чинників розвитку сучасної економіки. Вигоди цієї діяльності відомі і визначені давно. Переконливим доказом цього є те, що з'явилась вона ще на зорі людства. Виникнувши як звичайна форма обміну між країнами, зараз зовнішня торгівля визначається як підприємницька діяльність, яка здійснюється її учасниками у сфері товарного

обігу. Побудована вона на взаємовідносинах між державами і спрямована на реалізацію певної продукції за договорами, що передбачають передачу права власності на товари.

Підвищення рівня відкритості української економіки дає змогу створювати для національних підприємств, організацій більш сприятливі умови щодо виходу на зовнішні ринки. Вихід підприємств на світовий ринок може бути ефективним лише в тому випадку, якщо буде налагоджено певним чином регулювання зовнішньоекономічної діяльності з боку держави. Саме проблема державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на сьогодні є актуальною як ніколи.

Багато відомих зарубіжних та вітчизняних учених-економістів присвячують свої праці вивченню проблем зовнішньоекономічної діяльності. Важливими серед них є наукові розробки П.Н. Афоніна, З.П. Бараник, Л.І. Вишневецької, С.С. Герасименко, А.В. Головача, Н.А. Головач, В.Б. Захожай, А.М. Єриної, Г.В. Ковалевського, О.В. Козирєва, А.В. Мазур, І.Г. Манцурова, З.О.Пальян, Л.Г.Рождественської, Г.С. Столярова, А.А. Шустікова та інших дослідників.

Недостатня статистична глибина вивчення проблеми та необхідність пошуку ефективних шляхів її розвитку зумовили актуальність теми дослідження та слугували основою її вибору.

Економічна і соціальна сутність зовнішньоекономічних зв'язків проявляється в їх значенні для розвитку національної економіки, у розв'язанні завдань внутрішньої та зовнішньої політики країни. Рівень проведення економіко-статистичного аналізу зовнішньої торгівлі учасниками зовнішньоекономічних зв'язків багато в чому залежить від знання методології та організації статистики в Україні.

Зовнішня торгівля на сучасному етапі є надзвичайно динамічна. Це зумовлено в значній мірі розвитком спеціалізації та кооперації виробництва у міжнародному масштабі, скасування ряду обмежень в міжнародній торгівлі, високими темпами розвитку нових індустріальних країн. Панівні позиції в

світовій торгівлі посідають розвинуті країни. Найбільшими експортерами світу у 2011-2016 роках є: США, ФРН, Японія, Франція, Великобританія, Італія, Канада, Нідерланди та Бельгія.

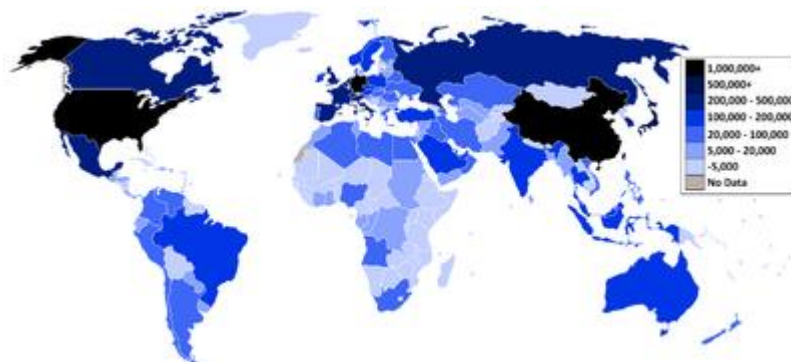

Рис. 1. Градація країн світу по експорту (включаючи реекспорт).

Незважаючи на загальну тенденцію до зростання, міжнародна торгівля зазнає значних коливань, що зумовлено економічними, політичними та енергетичними кризами, нестачею сировини та іншими проблемами.

Ціль даної статті – дати статистичну оцінку сучасному стану зовнішньої торгівлі та її принципам, розглянути методи її регулювання, вплив експортно-імпортних операцій на ВВП та шляхи формування зовнішньоторговельного прибутку.

Завданнями цієї роботи є статистична оцінка сучасного стану зовнішньоторговельного балансу України, а також виявлення тенденцій розвитку експортно - імпортних операцій в регіонах та Україні у цілому.

1. Статистична оцінка зовнішньоторговельного балансу України у 2010 - 2016 роках

Зовнішньоторговельний баланс України формується на основі вартісних показників експорту та імпорту за певний період часу. Він являє собою статистичний звіт, в якому шляхом віднімання порівнюються обсяги ввезення і вивезення товарів за межі країни для одержання сальдо торговельного балансу.

Якщо експорт за обсягами перевищує імпорт товарів, то сальдо балансу виходить позитивне. В системі національних рахунків воно називається

«чистим експортом». Це означає, що країна на зовнішньому ринку торгує ефективно, має активний баланс. На розмір позитивного сальдо збільшується валовий внутрішній продукт (ВВП) та валовий національний дохід (ВНД) України.

Якщо обсяги експорту менші від імпорту, то сальдо торгового балансу є негативним «чистий імпорт». У такому випадку зовнішня торгівля України вважається неефективною бо має «пасивний баланс». За ці періоди в Україні зменшуються фінансові валютні резерви, накопичені у минулому, або вона витрачає частину свого золотого запасу на покриття негативного сальдо зовнішньої торгівлі. Україна, по суті, біднішає, у неї зменшуються ВВП та ВНД. Якщо експорт та імпорт мають однакову величину, то сальдо балансу буде нульовим. Тоді баланс називається «чистим», або «нетто-балансом».

Аналіз показників зовнішньоторговельного балансу передбачає обчислення загального зовнішньоторговельного обороту та вивчення його структури. Під загальним зовнішньоторговельним оборотом України розуміють сумарний обсяг вартості експорту та імпорту. За статистичною природою – це ціле, знайдене як сума двох складових частин. Структура зовнішньоторговельного обороту характеризується частками експорту та імпорту, що є відносними величинами структури, вимірними в процентах.

Показники структури та сальдо зовнішньоторговельного балансу пов'язані між собою: при позитивному сальдо частка експорту перевищує 50%, а при негативному – навпаки, частка імпорту більша за 50%.

Сальдо зовнішньої торгівлі визначається окремо за товарами та послугами. Якщо по торгівлі товарами Україна має негативне сальдо зовнішньоторговельного балансу, то воно може бути компенсоване за рахунок інших надходжень.

Ефективність роботи зовнішньої торгівлі визначається за результатами зовнішньоторговельного балансу, який являє собою співвідношення вартості ввозу та вивозу продукції за тривалий час (див. табл. 1.1.). Коли фактично сплачені транзакції товару, зовнішньоторговельний баланс являє собою

частину платіжного балансу країни. А коли угоди здійснюються в кредит, зовнішньоторговельний баланс входить у розрахунковий баланс країни[3,с.106].

Таблиця 1. 1

Зовнішньоторговельний баланс товарів та послуг України
у 2010-2014 рр.* [8].

Рік	Експорт		Імпорт		Сальдо	
	Товарів та послуг (млн. дол. США)	Прямих інвестицій (млрд. дол. США)	Товарів та послуг (млн.дол. США)	Прямих інвестицій (млрд. дол. США)	Товарів та послуг (млн. дол. США)	Прямих інвестицій (млрд. дол. США)
2010	63164,6	6,2	66189,9	40,1	-3025,3	-33,9
2011	82186,4	6,9	88843,4	44,8	-6657,0	-37,9
2012	82429,5	6,9	91453,7	50,3	-9024,2	-43,4
2013	74832,3	6,5	83346,6	55,3	-8514,3	-48,8
2014	63890,5	6,6	60006,8	56,8	3883,7	-50,2

*Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м.Севастополя.

Дані у досліджуваному періоді показують, що зовнішньоторговельний баланс в Україні є пасивним, так як вартість імпорту товарів та послуг перевищує вартість експорту і дає мінусове сальдо. На основі даних таблиці 1.1, ми можемо сказати, що зовнішня торгівля в Україні ведеться не ефективно. Експорт має безпосередній вплив на значення приросту в економіці. Зріст експорту товарів та послуг приходиться на 2010-2011 роки (30 %) та 2011-2012 роки (0,3 %), а зниження – на 2013 рік – 7,3 % до 2012 року та на 2014 рік – 16,4 % до 2013 року. Получена валюта у 2014 році досягла рівня 2010 року. У 2014 році сформовано позитивне сальдо, тобто профіцитне і тому баланс став активним за рахунок значного зменшення імпортних поставок. Для того, якби не було дефіциту поставлених товарів, треба вводити державне мито, внаслідок чого знижається купівельна спроможність, а також вводиться не фіксований курс долару, котрий корегує суми доходу від імпорту у місцевій валюті.

Україна є експортер прямих інвестицій. За п'ять років вклад у інші країни збільшився на 0,4 млрд. дол. США. Головним чином, прямі інвестиції йдуть до Кипру – 5,8 млрд. дол. США, менша частка до Австрії,

Італії та Польщі. Україна є країною-нетто-імпортером, так як імпорт у обсягах товарів та послуг і інвестицій перевищує експорт.

Важливим завданням статистики є розробка і удосконалення системи показників та проведення на цій основі досліджень торговельного балансу країни. На основі аналізу наукової і методичної літератури можна запропонувати таку схему системи показників, що характеризує взаємозв'язки торговельного балансу та макроекономічних показників України (див. рис. 1.1.).

Платіжний баланс тісно пов'язаний з показниками торгового балансу і відбиває співвідношення всіх видатків валютних коштів за кордон та надходжень їх до країни за певний період часу. В ньому відображається вся сукупність міжнародних торгових і фінансових операцій, що породжують попит та пропозицію на певний вид валюти.

Національний платіжний баланс – це статистична система кількох окремих рахунків, до якої входять: зовнішньоторговельний баланс, баланс первинних доходів, баланс іноземних інвестицій, баланс економічної допомоги та ін. Кожна складова частина платіжного балансу включає, з одного боку, всі категорії платежів і надходжень до країни із-за кордону, з іншого – видатки і грошові виплати за кордон за імпорт товарів та послуг, прибуток перерахований за кордон, поточні трансферти та інші виплати.

Платіжний баланс є одним із основних інструментів макроекономічного аналізу і прогнозування. Його дані показують, як у звітному періоді розвивалася зовнішня торгівля, яка безпосередньо впливає на валютний курс, рівень виробництва, зайнятості і споживання. На основі платіжного балансу можна визначити, в яких формах відбувалося залучення іноземного капіталу і здійснювалися інвестиції за кордон, чи своєчасно погашалася зовнішня заборгованість країни або мали місце затримка платежів і реструктуризація боргу. Платіжний баланс показує також зміну рівня міжнародних резервів Національного банку України, що характеризує наявність платіжних дисбалансів [4].

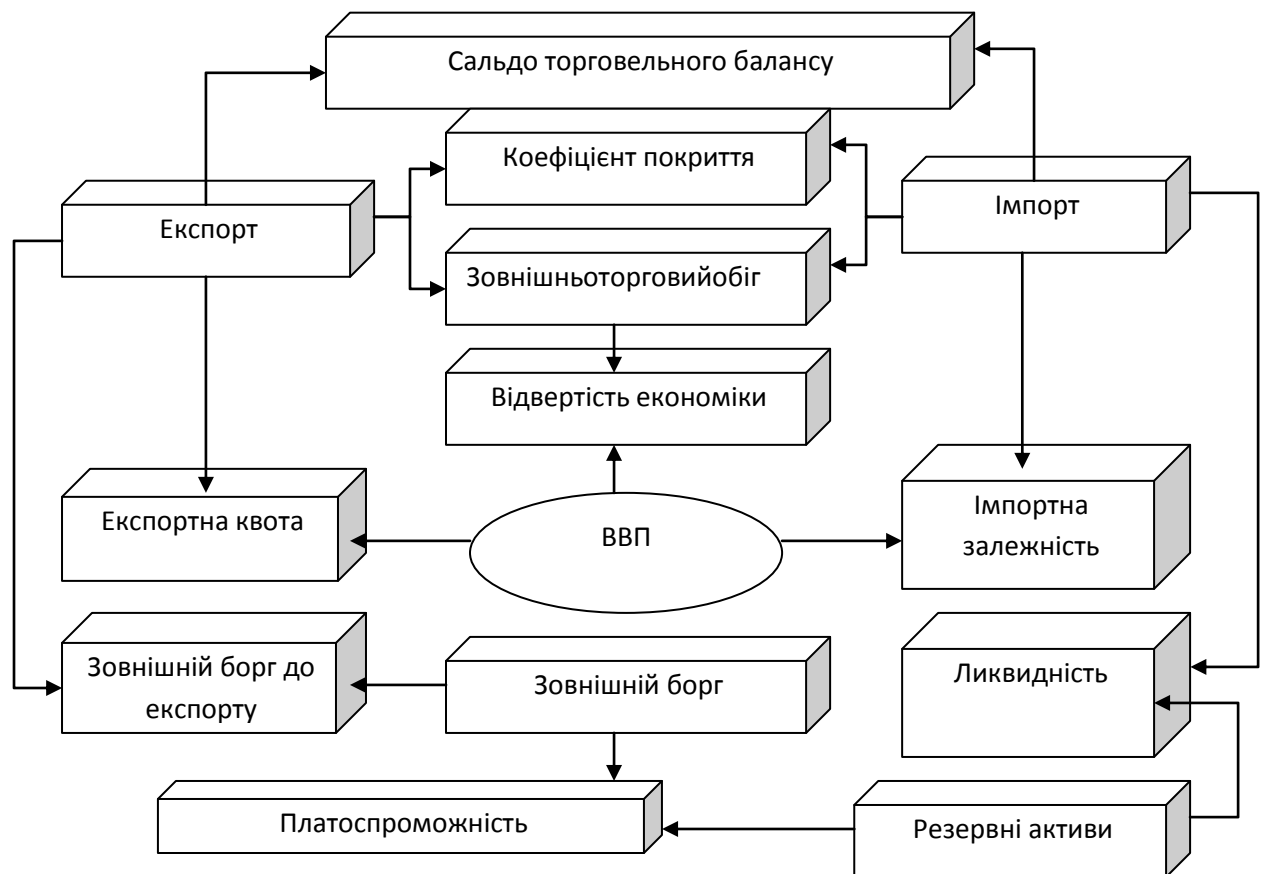

Рис. 2.1. Взаємозв'язок торговельного балансу та макроекономічних показників [1, с.16]

Аналізуючи торговий баланс України за 2001-2015 роки у порівнянні з іншими макроекономічними показниками, ми можемо надати підсумки у вигляді наступної таблиці 1.2. Востаннє позитивне сальдо зовнішньої торгівлі в Україні у розмірі 1,3 млрд. дол. було зафіксоване за підсумками 2005 року, після чого річний зовнішньоторговельний баланс залишався дефіцитним до 2014-2015 років.

Торговий баланс України за 2014 рік вийшов у плюс \$ 3,9 млрд. Профіцит зовнішньоторговельного балансу України за підсумками 2014 року становив 3,884 млрд. дол., тоді як за 2013 рік баланс зовнішньої торгівлі був зведений з дефіцитом у 8,514 млрд. дол., повідомляється на сайті Державної служби статистики України[8].

Таблиця 1.2*

Статистична оцінка торговельного балансу України у 2001-2015 рр.[8]

Україна Торгівля	Останій 2014 р.	Попередній 2013 р.	Найвищий за 2001-2015рр.	Самі низкі	Блок	
Торговий баланс	131.80	-25.10	688.00	-2364.90	USD - миллион	[+]
Експорт	2984.20	3799.90	7616.80	1215.20	USD - миллион	[+]
Імпорт	3009.30	4561.40	8822.90	1025.20	USD - миллион	[+]
Поточний баланс	-836.00	-1540.00	2337.00	-6012.00	USD - миллион	[+]
Поточний баланс до ВВП	-9.20	-5.90	10.60	-9.20	Процент	[+]
Зовнішня заборгованість	126307.00	135891.00	142520.00	23811.00	USD - миллион	[+]
Золотий запас	23.64	40.42	42.61	13.40	Тонни	[+]
Добича сирової нафти	40.00	40.47	67.00	39.16	BBL/D/1K	[+]

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м.Севастополя.

У 2014 році зафіксований дефіцит зовнішньої торгівлі товарами у 468,3 млн. дол. проти дефіциту за аналогічний період минулого року в 13,527 млрд. дол. Профіцит зовнішньої торгівлі послугами за підсумками цього періоду становив 5,597 млрд. дол., що на 1,113 млрд дол., або на 16,6%, менше від профіциту за підсумками аналогічного періоду минулого року в 6,710 млрд. дол. За звітний період імпорт товарів та послуг до України, без урахування послуг з переробки давальницької сировини[7], знизився на 23,340 млрд дол., або на 38,9%, - до 60,007 млрд. дол., експорт товарів і послуг з України знизився на 10,942 млрд. дол., або на 17,13%, - до 63,891 млрд. дол.[8].

Експорт з України у січні 2015 року перевищив імпорт на 100 мільйонів гривень, а вже у січні-квітні 2016 року сальдо торгівлі товарами погіршилось на \$923,1млн. проти аналогічного періоду 2015 року[8].

Значення статистичного вивчення зовнішньоекономічної діяльності і статистичних методів аналізу визначається великою роллю, яку грає зовнішня торгівля в економічному розвитку України. Так, доля зовнішньоторгового обігу України у валовому внутрішньому продукті (зовнішньоторговельна квота) за

останні два роки досягає у середньому 60%, тоді коли за радянських часів вона не перевищувала 8%[6,с.18].

2. Статистичний аналіз тенденцій розвитку експортно – імпорتنих операцій в Україні

Для активного економічного розвитку країни важливим є наявність зовнішньої торгівлі. Імпорт є важливим джерелом доходів України, показником розвитку. За допомогою імпорту держава: отримує доступ до дешевих та якісніших товарів; наповнює ринок дефіцитом; приводить до зростання конкуренції. Усі роки незалежності Україна практикує взаємозв'язки з іншими державами, а тому у нас достатньо розвинутий як експорт так і імпорт. Їх динаміка представлена на рисунку 2.1.

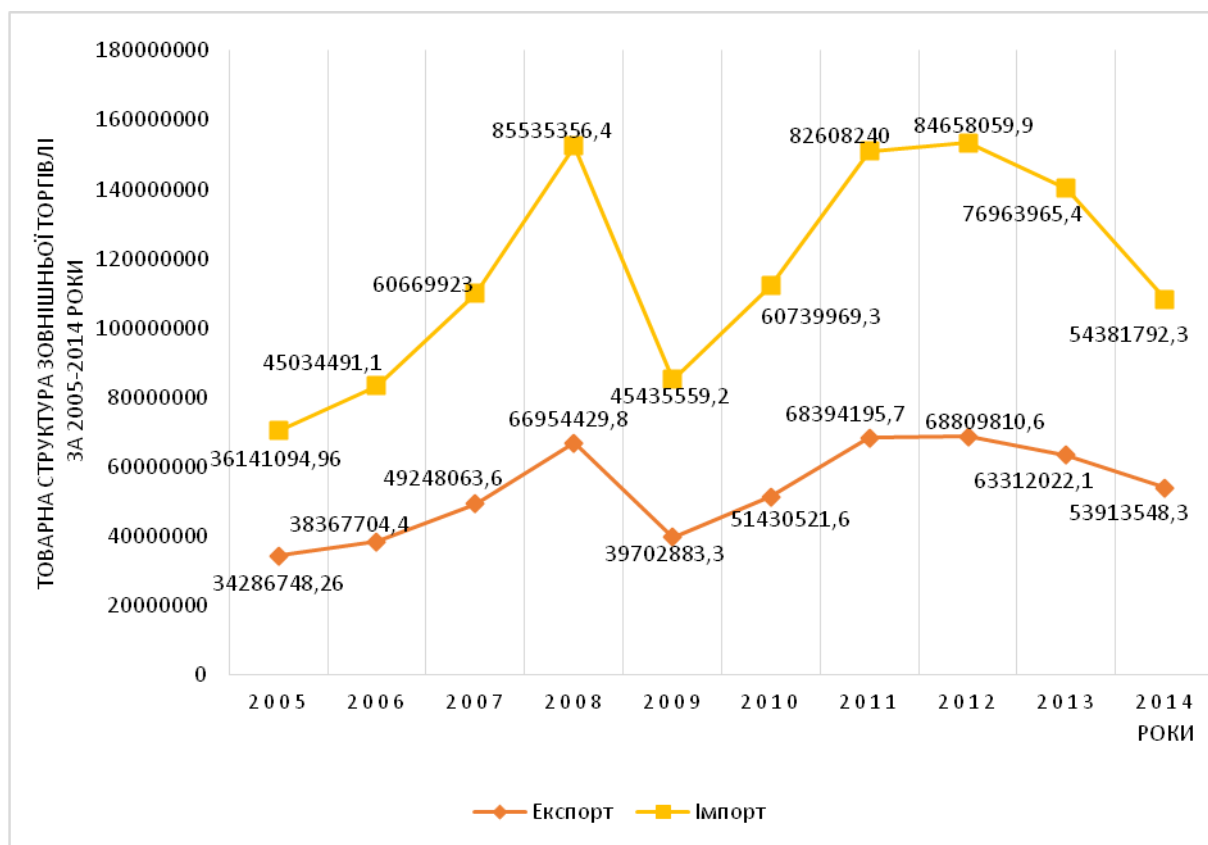

Рис.2.1. Динаміка товарної структури зовнішньої торгівлі України у 2005-2014 роках [8]

Наведений рисунок 2.1 показує нам дані, які характеризують динаміку експортної та імпорتنної торгівлі України за останні 10 років. Можна спостерігати пряму залежність руху товарних взаємозв'язків України з

іншими державами. Так, до 2008 року включно ми відмічаємо підйом економіки, а у 2009 році – різкий спад зв'язків через світову кризу. Ще одна хвиля підйому спостерігається в експортній політиці до 2011 року, а в імпорнтній – до 2012 року. Однак, у зв'язку з погіршення стану всередині країни та невдало вибраною товарною політикою держави отримуємо спадок як імпорнтних так і експортних операцій. Розглянемо біль детальніше окремо імпорнтні та експортні операції в Україні за останні п'ять років, включаючи тенденції розвитку у 2015 році (див.табл. 2.1.).

Таблиця 2.1

Обсяг експорту товарів та послуг України і його структура
у 2010 - 2014 рр. (млн. дол. США) [8]

Роки	2010	% до під-сум ку	2011	% до під-сум ку	2012	% до під-сум ку	2013	% до під-сум ку	2014	% до під-сум ку
Усього	63189,9	100	82186,4	100	82337,4	100	78148,3	100	65186,8	100
Товари	51430,5	81,4	68394,2	83,2	68809,8	83,6	63312,0	81,0	53913,5	82,7
Послуги	11759,4	18,6	13792,2	16,8	13527,6	16,4	14836,3	19,0	11273,3	17,3

Обсяг експорту товарів та послуг у 2010 році становив 63189,9 млн. дол. США, у 2014 році – 65186,8 млн. дол. США, що говорить про збільшення у 1996,9 млн. дол. США. Найбільше зростання обсягу товарів зафіксовано у 2012 році на 151,0 млн. дол. США у порівнянні з 2011 роком, а найменший – у 2014 році на -1296,5 млн. дол. США у порівнянні з 2013 роком.

У цілому обсяг експорту товарів та послуг України за даний період зріс близько ніж на 3,2 %. Приріст та темп приросту переходять з позитивного у мінусове значення. Абсолютне значення 1 % приросту підтверджується незначним збільшенням. Це говорить про те, що в досліджуваному періоді у обсягу експорту товарів та послуг присутня хвиля різького збільшення і значного зниження. (див. табл. 2.2).

Дані таблиці 2.2 описали динаміку змін рівнів ряду за окремі періоди часу. З метою синтезу оцінки змін рівнів ряду за увесь розглядаємий період часу необхідно розрахувати середні показники динаміки, такі як:

Середній за рік обсяг експорту товарів та послуг-

$$\bar{y} = \frac{\sum_{i=1}^n y_i}{n} = \frac{63189,9 + 82186,4 + 82337,4 + 78148,3 + 65186,8}{5} = 74209,76 \text{ млн. дол.}$$

Середнє абсолютне підвищення обсягу експорту товарів та послуг-

$$\bar{\Delta}_y = \frac{y_n - y_1}{n - 1} = \frac{65186,8 - 63189,9}{5 - 1} = 499,2 \text{ млн. дол. США}$$

Середній за рік темп підвищення обсягу експорту товарів та послуг-

$$\bar{T}_p = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}} = \sqrt[5-1]{\frac{65186,8}{63189,9}} = \sqrt[4]{1,0316} = 1,01 \text{ или } 100\%$$

Середній за рік темп підвищення обсягів експорту товарів та послуг-

$$\bar{T}_{np} = \bar{T}_p \cdot 100\% - 100\% = 0,0\%$$

Таблиця 2.2

Показники аналізу динаміки обсягу експорту товарів та послуг в Україні у 2010-2014 рр.*

Рік	Обсяг експорту товарів та послуг млн. дол. США	Абсолютний приріст, млн. дол. США		Темп росту, %		Темп приросту, %		Абсолютне значення 1 % приросту, млн. дол. США
		базисний	цепной	базисний	цепной	базисний	цепной	
2010	63189,9	-	-	-	-	-	-	-
2011	82186,4	18996,5	18996,5	130,1	130,1	30,1	30,1	631,9
2012	82337,4	19147,5	151,0	130,3	100,2	30,3	0,2	821,9
2013	78148,3	14958,4	-4189,1	123,7	94,9	23,7	-5,1	823,4
2014	65186,8	1996,9	-12961,5	103,2	83,4	3,2	-16,6	781,5

*Таблиця належить до самостійних розробок автора.

У висновку можна сказати, що у досліджуваному періоді середній за рік обсяг внаслідок підвищення/зниження експорту товарів та послуг становив 74209,76 млн. дол. США. Визначена незначна, але позитивна динаміка експорту товарів та послуг. Щорічне підвищення обсягу експорту

було у середньому 499,2 млн. дол. США. Середній за рік обсяг експорту товарів та послуг за досліджуваний період не завжди виконувався у 2010 та у 2014 роках.

Подібні розрахунки можна зробити і по імпорту товарів та послуг України, але більш доцільним буде розглядання структури зовнішньої торгівлі товарів та послуг в Україні і по експорту і по імпорту.

Дослідження структури зовнішньої торгівлі товарів та послуг показує незначне зниження /підвищення обсягу експорту товарів та послуг за ці роки. Більш детальніше, розглянемо структуру експорту окремо для товарів та послуг. Україна поставляє на експорт продукцію машинобудування, хімічної промисловості, сільського господарства та готову продукцію харчування. Головним українським товарним експортом становляться зернові культури, жири, масла тваринного та рослинного походження. Поставки чорних металів, руди, машинобудівної та хімічної продукції із року в рік знижуються. Менша частина товарів, яка йде на експорт приходиться на: природний газ, кам'яний вугіль, електроенергію та продукти зі шкіри.

Послуги, що йдуть на експорт, це переробка матеріальних ресурсів, ремонту та технічного обслуговування транспорту, будівництва, страхування, фінансової діяльності, ділові та комп'ютерні технології.

Перейдемо далі до більш детального аналізу динаміки імпорту товарів та послуг в Україні. Для цього, по перше, необхідно розглянути динаміку темпів росту імпортованих товарів до України. Так, рис. 2.2. показує, що ситуація нашої країни на міжнародному ринку нестабільна. У 2009 році ми спостерігаємо скорочення імпортованої торгівлі майже на 50% в порівнянні з 2008 роком, що говорить про тяжкий удар кризи. Також чітким є стабільне зменшення кількості імпортованих товарів за останні 3 роки аж на 60% у порівнянні з 2011 роком. Ця ситуація добре зображує спадок економіки України та обмеження взаємозв'язків з окремими країнами.

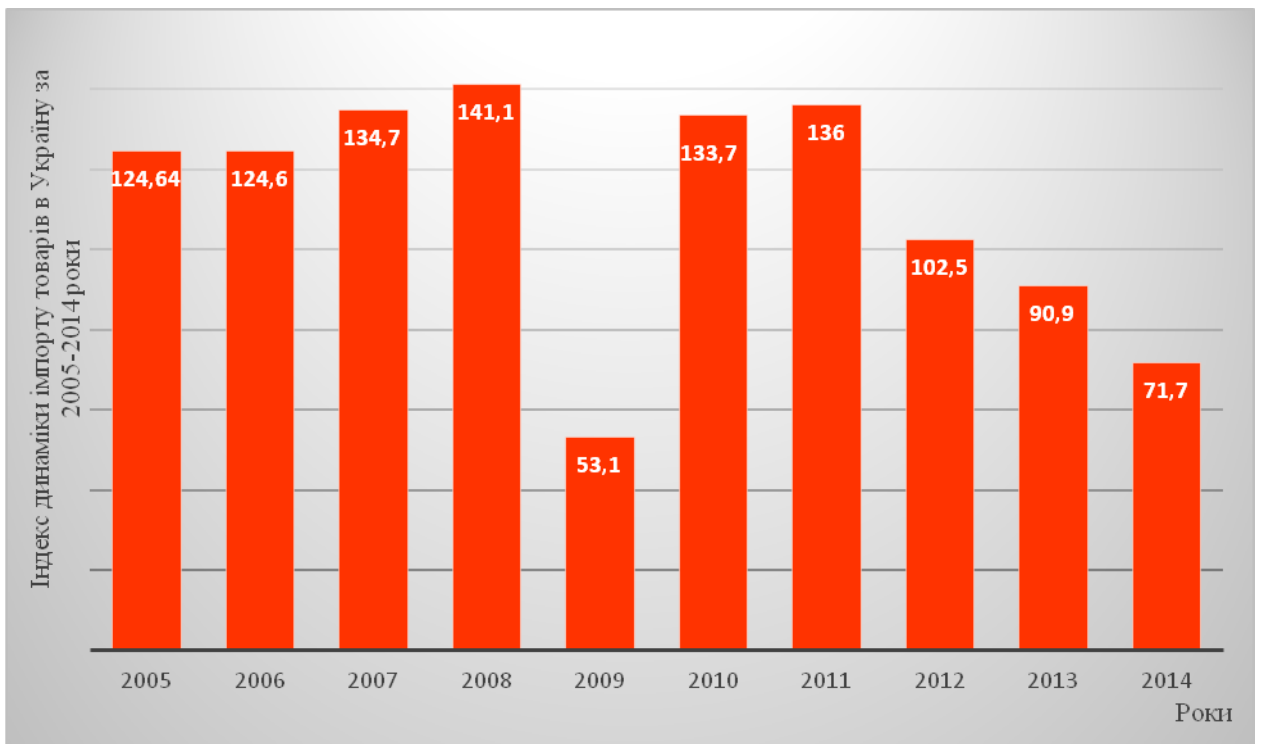
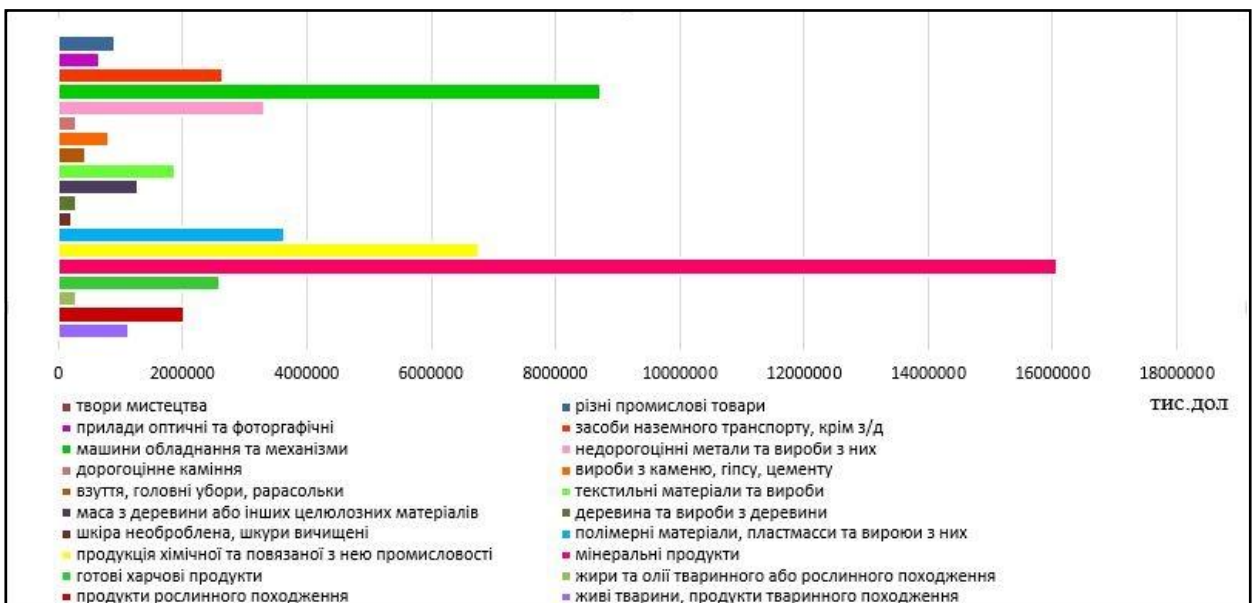

Рис.2.2. Динаміка темпів росту імпорту в Україні у 2005-2014 рр. [8]

Україна імпортує з різних країн світу безліч найрізноманітніших товарів. В цей список входить все те, що сама держава не може в силу своїх географічних чи політичних причин надати українцям.

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м.Севастополя.

Рис. 2.3. Склад імпортованих товарів в Україні* у 2014 році [8]

Аналізуючи рис. 2.3 можна сказати, що більш як третину імпортованих товарів складають мінеральні продукти (руди, нафта, газ), а також Україна закупає машини та обладнання у розмірі 15% та продукцію хімічної промисловості - 13% від загального обсягу імпорту. Найменш популярні серед українців такі імпортні товари як твори мистецтва та дорогоцінне каміння, що становлять менш ніж 1% від обсягу імпорту.

Україна знаходиться у співпраці з багатьма країнами світу і з кожною з них вона чимось «обмінюється». Однак, існує багато факторів, завдяки яким відбувається співпраця. Це географічне розташування, політична та культурна спорідненість та багато інших. Нижче, у таблиці 2.3 наведено перелік з 15 країн світу, що найбільше співпрацюють з Україною.

Таблиця 2.3.

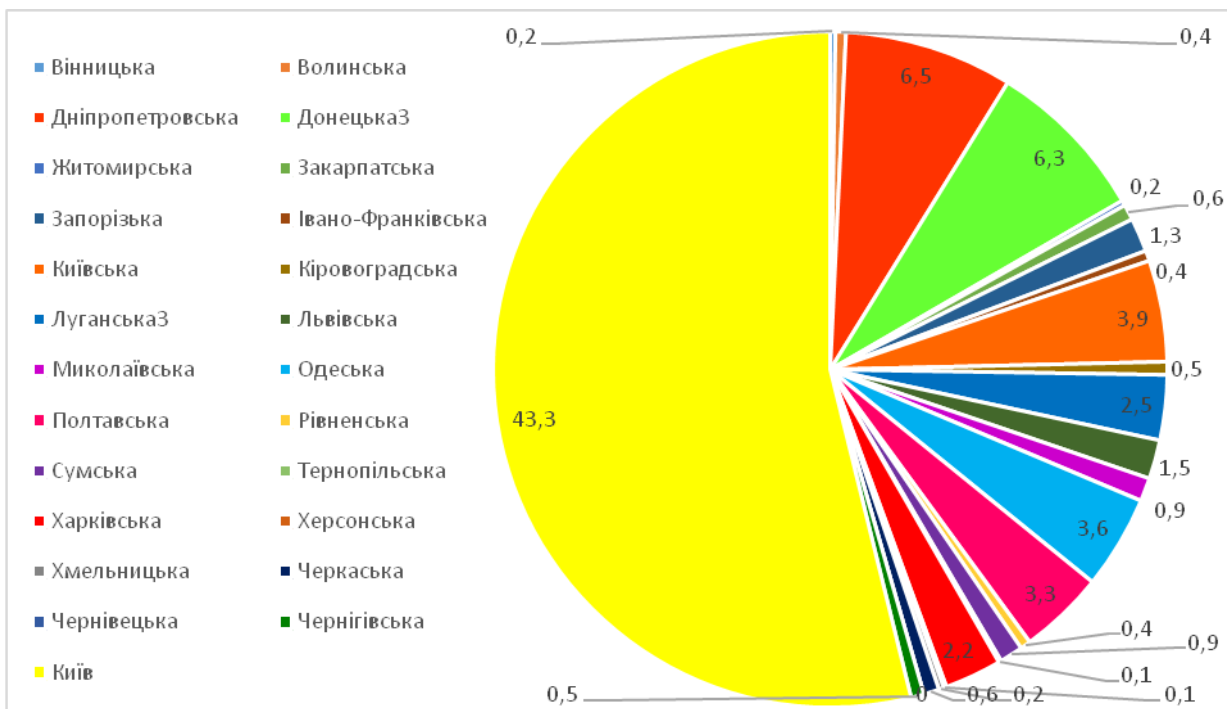
Країни світу, з яких Україна імпортувала найбільшу кількість товарів у 2014 році [8]

Країна	Сума імпорту
Російська Федерація	12678683,2
Китай	5408917,1
Німеччина	5360239,7
Білорусь	3971111,3
США	1926546,2
Італія	1508556,5
Угорщина	1463888,3
Туреччина	1298157,3
Литва	1032187,6
Велика Британія	691694,2
Індія	656375,7
Іспанія	607329,2
Австрія	606262,1
Бельгія	553265,9
Австралія	138895,5

Як ми бачимо, у 2014 році основним імпортером для нашої країни продовжувала бути Російська Федерація, яка доставляла у нашу країну товарів більш як на 12 млрд. дол. США. Через обмеження Росії, за рахунками експертів НБУ Україна вже у 2016 році втратить \$1,3 млрд. [4]. На друге місце вийшов Китай, а далі у списку знаходяться США, та країни-

члени ЄС, що говорить про розширення меж товарного ринку України та розвиток економічних відносин з різними країнами світу.

Варто зазначити, що імпортованих товарів потребує не вся країна, а тільки окремі її регіони. Тому необхідно проаналізувати структуру поставки імпортованих товарів до різних регіонів України. Саме вона представлена на рисунку 2.4. Розглянувши цей рисунок можна стверджувати, що основним споживачем імпортованих товарів є столиця – м. Київ. Також у список областей, що «полюбляють» імпортовані товари входять Дніпропетровська, Донецька, Київська та Полтавська області. Разом вони використовують більш як 60% усього імпорту товарів та послуг України.

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м.Севастополя.

Рис.2.4. Структура поставки імпортованих товарів до регіонів України* у 2014 році [8]

Статистичне дослідження експорту та імпорту товарів та послуг в Україні показав, що розвиток зовнішньої торгівлі історично став першою формою економічних зв'язків між різними народами. Загалом зовнішня торгівля є засобом, за допомогою якого країни можуть розвивати спеціалізацію, підвищувати продуктивність своїх ресурсів і таким чином збільшувати загальний обсяг виробництва.

Висновок

Зовнішньоекономічні операції дуже важливі для кожної країни, адже від їх руху працює економіка. Для фіксації і оброблення інформації про їх рух використовують статистичні методи обліку. Державна митна служба України (ДМСУ) обліковує товари, які підлягають митному декларуванню, а Державна служба статистики України — переважно товари, які не підлягають митному декларуванню [5].

Система статистичних показників повинна відповідати певним вимогам, щоб була можливість проводити опис та аналіз їх розвитку. Система показників і ознак, наведена у роботі, інформує зацікавлені сторони про те, що ввозиться та вивозиться і в якому обсязі (як у натуральному, так і у вартісному вираженні), а також які зарубіжні країни виступають партнерами України та які масштаби зовнішньоторговельних операцій з ними.

Перший та другий параграфи статті цілком присвячені статистичній оцінці показників імпорту та експорту товарів та послуг в Україні, починаючи з аналізу зовнішньоторговельного балансу і закінчуючи типізацією експортно-імпортних операцій за регіонами України.

Розглянувши зовнішньоторговельний баланс в Україні, можна сказати, що він формується на основі вартісних показників експорту та імпорту, які також служать як джерело інформації для складання платіжного балансу. Проаналізувавши зовнішньоторговельний баланс України у 2010-2014 роках, ми можемо зробити висновок, що Україна в цілому є неефективною у зовнішній торгівлі товарами, тому що рівень покриття імпорту експортом складає, в основному, менш ніж 100% (95,5%), тому зовнішньоторговельний баланс України зменшував увесь цей час валютні резерви країни.

Востаннє позитивне сальдо зовнішньої торгівлі в Україні у розмірі 1,3 млрд. дол. було зафіксоване за підсумками 2005 року, після чого річний зовнішньоторговельний баланс залишався дефіцитним до 2014 року. Тільки у 2014 році торговий баланс України вийшов у плюс \$ 3,9 млрд. Більш

точніше профіцит зовнішньоторговельного балансу України за підсумками 2014 року становив 3,884 млрд. дол., тоді як за 2013 рік баланс зовнішньої торгівлі був зведений з дефіцитом у 8,514 млрд. дол., повідомляється на сайті Державної служби статистики України [8].

Україна перебуває на перехідній стадії розвитку економіки. Як суверенна держава вона ще не має достатнього досвіду налагодження економічних зв'язків з країнами світового співтовариства. Основною тенденцією розвитку зовнішньої торгівлі України на останні 10 років є збереження від'ємного сальдо. Характеризуючи динаміку експортної та імпорتنної торгівлі України за ці роки, можна спостерігати пряму залежність руху товарних взаємозв'язків України з іншими державами. Так, до 2008 року включно ми відмічаємо підйом економіки, а у 2009 році – різкий спад зв'язків через світову кризу. Ще одна хвиля підйому спостерігається в експортній політиці до 2011 року, а в імпорتنій – до 2012 року. Однак, у зв'язку з погіршення стану всередині країни та невдало вибраною товарною політикою держави отримуємо спадок як імпорتنних так і експортних операцій и це ми відчули вже до кінця 2015 року на собі та і зараз відчуваємо на початку 2016 року. Експорт товарів у січні-квітні 2016 року становив \$ 10,81 млрд, при цьому він скоротився на 13,9%, або на \$ 1,74 млрд. у порівнянні з аналогічним періодом 2015 року. Імпорт товарів у січні-квітні склав \$ 11,69 млрд., скоротившись на 6,6%, або на \$ 819,9 млн. Як повідомляє Державна служба статистика України, у січні-березні 2016 року імпорт товарів перевищив експорт на \$961,3 млн. Таким чином, у квітні сальдо зовнішньої торгівлі товарами стало позитивним і склало \$ 80,6 млн.

У 2015 році експорт товарів перевищив імпорт на \$ 632,5 млн. Протягом 2015 року сальдо торгівлі товарами покращилось на \$ 1,16 млрд. у порівнянні з 2014 роком, коли негативне сальдо було у \$ 527 млн. [8].

У даний час нас, до цих пір, очікує дефіцит імпорتنних товарів та зменшення продавців. Однією з проблем цього бізнесу є валютні обмеження та дії митниці. Але дослідження, поки що, говорять про те, що держава

переповнена імпортованими товарами у всіх сферах життєдіяльності. Україна не в змозі підтримувати і контролювати власне виробництво, що підводить її до рішення закупівлі всього необхідного у світових партнерів, оскільки імпорт виступає як результат міжнародного поділу праці, сприяє економії часу і більш повному задоволенню потреб національної економіки.

Аналіз даних показав, що більш як третину імпортованих товарів складають мінеральні продукти (руди, нафта, газ), також Україна закуповує машини та обладнання, продукцію хімічної промисловості. А от найменш популярні серед українців імпортовані твори мистецтва та дорогоцінне каміння.

Україна має багато міжнародних контактів, тому сфера її взаємозв'язків доволі широка, а отже вона має багато постачальників. Так, в 2014 році основним імпортером для нашої країни продовжувала бути Російська Федерація, яка доставила на товарів більш як на 12 млрд. дол. США. Однак на 2 місце вийшов Китай. Далі в списку знаходяться США, та країни-члени ЄС, що говорить про розширення товарного ринку України та розвиток економічних відносин з різними країнами світу.

Підсумки проведенних досліджень зазначили той факт, що великою перешкодою у міжнародних економічних відносинах є низька конкурентоспроможність української продукції, її невідповідність міжнародним стандартам. Вирішити ці проблеми у короткий термін практично неможливо. Зараз на світові ринки слід виходити під гаслом: «Якість, а не кількість». Саме за якість добре платять.

Значною перешкодою України на шляху до світового ринку є також нераціональна структура експорту, що має сировинну спрямованість, властиву слаборозвиненим країнам. Слід урахувати і недовершену структуру імпорту, і неефективне використання вступів від продажу товарів за кордон. Ця обставина значною мірою послужила причиною дуже скромної долі країн з перехідною економікою у світовій торгівлі.

До гострих проблем слід віднести і незбалансованість товарообміну. Стає небезпечною тенденція зростання зовнішньої заборгованості з боку України. На жаль, наша держава все більше занурюється у проблему, властиву країнам «третього світу» в 80-і роки – зовнішню заборгованість в твердій валюті[2,с.156].

Результати аналізу сучасних тенденцій розвитку експортно-імпоротної діяльності та зовнішньоторговельної політики України дають підстави визначити ключовим завданням державної політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності створення ефективною системи підтримки експорту, яка забезпечить сталий економічний розвиток та реалізацію експортного потенціалу держави. У контексті визначеної мети необхідно реалізувати комплекс заходів щодо модернізації та підвищення міжнародної конкурентоспроможності експортного виробництва, оптимізації існуючих систем правової, організаційно-економічної, науково-технічної, інфраструктурної та інших систем забезпечення експортно-імпоротної діяльності України. Шляхи вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності:

- створення маркетингових і сервісних мереж на пріоритетних закордонних ринках, а також формування мережі підтримки національних виробників, передусім малих і середніх підприємств, у сфері міжнародної торгівлі. В такі мережі слід залучати капітал та комерційні можливості авторитетних місцевих компаній і банків, що володіють інформацією про стан ринку та відповідними комерційними контактами. Держава могла б ініціювати цей процес через заснування на найбільш важливих ринках торгових домів, бізнес-центрів і технічних центрів на акціонерних засадах, спільно з комерційними і банківськими структурами України;

- створення регіональних центрів сприяння експорту, які б надавали консультаційні послуги місцевим виробникам, поширювали інформацію щодо стану відповідних ринків та вимог до якості продуктів та послуг, допомагали шукати потенційних партнерів, тощо;

- розробка плану для запобігання витіснення українських товарів з ринків країн-партнерів;
- ефективна робота митних органів;
- дія з 1 січня 2016 року зони свободної торгівлі між Україною та ЄС, а також розширення Євросоюзом тарифних преференцій щодо українських товарів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дроздова Г.М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства: [Навчальний посібник.]/ Г.М. Дроздова. - Київ: ЦУЛ, 2007. – 240с.
2. Кущенко Е.И. Статистическое исследование внешнеэкономической деятельности регионов Украины / Е.И. Кущенко // Социальная экономика. - 2013.- № 2-3. – С.150-157
3. Кущенко О.І.,Бондаренко Н.В. Статистичний аналіз зовнішньоторговельного балансу України у 2010-2014 роках/ О.І. Кущенко, Н.В. Бондаренко// Актуальні питання та перспективи економічного розвитку держави:[матеріали Міжнародної науково-практичної конференції(м. Дніпропетровськ, 5-6 лютого 2016 р.)]. – [У 2-х частинах].- Дніпропетровськ: НО «Перспектива»,2016.- Ч. 2. – С.105 -108.
4. Методологічний коментар НБУ / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19138166>
5. Митний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/92-15>.
6. Новий курс: [реформи в Україні. 2010-2015]. [Національна доповідь]/ За заг. ред. В. М. Гейця [та ін.] - К.: НВЦ НБУВ, 2010. - 232 с.
7. Особливості 6-го видання Керівництва з платіжного балансу і міжнародної інвестиційної позиції (КПБ6) / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18799014>
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.ukrstat.gov.ua>.